

Om middelalderarkæologi og historie

REPLIK TIL NIELS LUND

AF

ELSE ROESDAHL

I forrige nummer af Historisk Tidsskrift (99:2, 1999, s. 558-60) anmeldte Niels Lund bogen *Dagligliv i Danmarks middelalder – en arkæologisk kulturhistorie* (1999), som jeg har redigeret. Når jeg nu tager pennen og replicerer, er det ikke på grund af hans knubbede ord om bogen – han synes ret uinteresseret i arkæologisk kulturhistorie: i middelalderlivets fysiske forhold. Det skyldes heller ikke hans bemærkning om, at bogen er uegnet for professionelle brugere. Her er ganske vist ingen noter (det ville have sprængt alle rammer), men der er, som normalt i samlede fremstillinger (også dem som er skrevet af historikere), en grundig kommenteret litteraturliste for hvert kapitel.

Min replik tager udgangspunkt i det, som fylder mest i Niels Lunds anmeldelse, nemlig hans overvejelser om (middelalder)arkæologi contra historie, og om middelalderarkæologi som fag. Jeg havde troet, at alle var kommet meget videre, også i erkendelsen og accepten af middelalderforskningens bredde.

Ja, middelalderarkæologien er en side af middelalderforskningen. Nej, ingen i middelalderforskningen kan være sig selv nok. Jeg er helt enig. Middelalderforskning drives som bekendt inden for en meget lang række fag – langt flere end arkæologi og historie (eksempelvis samarbejder 15 fag på Aarhus Universitet i Center for Vikingetids- og Middelalderstudier), og i bogen er der selvsagt brugt mange andre kilder end de rent arkæologiske, ligesom der blandt bogens forfattere er flere, der har en anden formel uddannelse end arkæologi. Der er endda en enkelt faghistoriker; han står for kapitel 2: Samfundet. Men som angivet i bogens undertitel er det de arkæologiske synsvinkler og det arkæologiske kildemateriale, der bærer den. Udgangspunktet er en række centrale emner inden for »dagliglivet«, som det arkæologiske kildemateriale i særlig grad er egnet til at belyse, og hvor der i de senere år er kommet så meget nyt kildemateriale og så mange nye synspunkter,

at en sammenfattende behandling var påtrængende.

Omdrejningspunktet i Lunds anmeldelse er, så vidt jeg kan se, hans faglige grundholdning, som kommer til udtryk i spørgsmålet: »Er Arkæologi, som en historiker kunne finde på at hævde, blot en historisk hjælpedisciplin, hvis dyrkere har specialiseret sig i arbejdet med en bestemt type kilder og dens problemer, at sidestille med diplomatik, sfragistik eller onomastik? Eller er det en speciel videnskab om fortiden, som adskiller sig fra Historien?» (s. 559).

Hans synspunkt udtrykkes vistnok i første spørgsmål, og et stykke hen ad vejen er jeg også her enig med ham, dog forudsat, at ordet »historisk« omfatter al forskning i ældre tider – altså også inden for fag som kunsthistorie, sprog og litteratur, kirkehistorie osv. Men man får en slem mistanke om, at ordet i Lunds definition kun gælder hans eget fag, der hedder historie, og i givet fald forekommer det ejendommeligt at se onomastik rubriceret som en historisk hjælpedisciplin.

Svarende til de fleste andre middelalderfag tager historiefaget i realiteten udgangspunkt i særlige type af kilder – her gælder det særlige grupper af skriftlige kilder (faget omfatter jo ikke litteraturstudier, for eksempel) – som med anvendelse af diverse metoder især bruges til besvarelse af de spørgsmål om fortiden og løsning af de problemer, som de pågældende kilder er særlig egnede til at belyse. For histories vedkommende bl.a. samfundsforhold, politisk historie, begivenhedshistorie, økonomisk historie, personalhistorie, mentalitetshistorie med videre. Overskrifterne er mange og veksler noget med forskellige tiders strømninger. For andre fag kan kilderne f.eks. være litteratur (anskuet som litteratur og ikke som historikernes »kilder«), navnestof, kunstens frembringelser, eller andre fysiske levn som keramik, kirker, skibe osv. Mange middelalderforskere i dag er meget opmærksomme på, at de på basis af tæt fagligt samarbejde med fordel kan inddrage andet kilde-materiale og andre fags resultater, bl.a. middelalderarkæologiens. Man kan også udtrykke det på den måde, at alle fag, som beskæftiger sig med middelalderen, er de andres hjælpediscipliner.

Af forskellige grunde har der blandt de historiske fag i Danmark især været indbyrdes diskussioner mellem historie og forhistorisk arkæologi om faglig identitet og mål (jfr. senest Anne Katrine Gjerløffs artikel i *Historisk Tidsskrift* 99:2, 1999). Som bekendt er forhistorisk arkæologi det eneste fag, som arbejder med samtidigt overleverede kilder til Danmarks historie før vikingetiden (bortset fra naturvidenskaberne og nogle få fag med et meget begrænset antal kilder). Her handler det for historikerne om at forlænge Danmarks »historie« bagud til begyndelsen.

Anderledes stiller det sig vedrørende forholdet mellem middelalderarkæologien og historiefaget. Her er der gennem årene ført en diskussion på skrift i bl.a. Sverige (f.eks. Hans Andersson: *Vem ställer medel- arkeologens frågor?*, Meta 1989:1; samme: *Medeltidsarkeologiska hand- böcker. Några reflexioner*, Fornvännen 89, 1994; Anders Andréén: *Mellan ting och text*, Stockholm 1997), mens sådanne diskussioner er fore- kommet mindre nødvendige i Danmark (kort i Else Roesdahl: *Dansk middelalderarkæologi – nu og fremover*, i: *Tre tiltrædelsesforelæsninger på Moesgård*, af E. Roesdahl, H. Thrane, T. Otto, Århus 1997). Yderligere et par ord vil måske være nyttige.

For middelalderens vedkommende bidrager som sagt mange fag til historien, hver på deres vis. Niels Lund har ideelt set ret i, at historien »begynder med et spørgsmål, og derefter har alle kilder krav på at blive udnyttet efter deres potentiale til at bidrage til svaret«. Men realiteten er jo, at forskellige fag normalt stiller forskellige typer af spørgsmål, nemlig sådanne som ligger inden for det pågældende fags tradition, og som fagets kilder er særlig egnede til at besvare. Dertil kommer, at det også afhænger af formålet og synsvinklen, hvor mange og hvilke kilder der konkret skal inddrages og omtales – i alt fald hvis man skal være realistisk. I bogen om dagligliv i Danmarks middelalder er det især de arkæologiske kilder, der er »citeret«. Lund kalder det genstandsfikse- ring, selv om bogen er »en arkæologisk kulturhistorie«. Ja, problemstil- lingerne, synsvinklerne og det bærende kildemateriale er anderledes end i en traditionel »historisk« middelalderfremstilling. I denne bog er det især de arkæologiske kilder (der tit er nye kilder), som taler, og som belyser spørgsmål, historikere normalt ikke arbejder med, men som lig- ger naturligt for arkæologer – f.eks. boligkultur, dragter og tekniske for- hold. Det er faktisk meningen. Er det dét, som er Lunds problem i for- hold til arkæologien?